

ПРАВО НАЦІОНАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ; ВІЙСЬКОВЕ ПРАВО

УДК [342.951](477)

DOI: <https://doi.org/10.32631/v.2019.3.09>

Вадим Володимирович Половніков,

кандидат юридичних наук, доцент,

*Національна академія Державної прикордонної служби України
імені Богдана Хмельницького (м. Хмельницький);*

 <https://orcid.org/0000-0002-8054-909X>,

e-mail: vpolovnikov@ukr.net

ОХОРОНА ТА ЗАХИСТ ДЕРЖАВНОГО КОРДОНУ ЯК СКЛАДОВА ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ

На основі аналізу чинного законодавства України, наявних у теорії адміністративного права наукових поглядів щодо змісту понять охорони та захисту державного кордону, безпеки державного кордону, національної і прикордонної безпеки, сфер державного управління охарактеризовано управління у сфері охорони та захисту державного кордону України як підсистему у структурі адміністративно-політичної сфери державного управління та складову забезпечення національної безпеки України. Сформульовано авторські визначення понять «безпека державного кордону України» та «прикордонна безпека України».

Ключові слова: охорона державного кордону, захист державного кордону, безпека державного кордону, прикордонна безпека, національна безпека, державний кордон України.

Оригінальна стаття

Постановка проблеми

Охорона та захист державного кордону (далі – ДК) є важливими напрямками державної діяльності, яким приділяється особлива увага. На шляху європейської та євроатлантичної інтеграції України, її розвитку як демократичної і правової держави постали чимало проблемних питань, пов'язаних із необхідністю дотримання прав, свобод і законних інтересів людини та громадянина, а також із забезпеченням національної безпеки держави. У зв'язку з появою нових викликів, ризиків, небезпек і загроз, зокрема гібридних, розвитком тероризму та загрозою його поширення територією України рівень забезпечення надійної охорони та захисту ДК визначає рівень забезпечення національної безпеки. Це впливає на погляди науковців, практиків, вітчизняного законодавця на зміст і правову природу діяльності щодо охорони та захисту ДК України. Враховуючи зміст

норм Конституції України, якими визначено, що посадові особи органів державної влади зобов'язані діяти лише на підставі, в межах повноважень та у спосіб, передбачені Конституцією та законами України (ч. 2 ст. 19)¹, необхідно підкреслити особливу важливість і актуальність таких норм для правового регулювання управління у сфері охорони та захисту ДК України, діяльності відповідних посадових і службових осіб.

Стан дослідження проблеми

Окремі питання охорони і захисту ДК України в розрізі організаційно-правових засад здійснення державного управління та безпосередньо адміністративно-правової організації управління в адміністративно-політичній сфері вже досліджувалися такими вченими, як Г. Атаманчук, Ю. Битяк, В. Богуцький, В. Галуцько, В. Гаращук, С. Гончарук, П. Діхтєвський, Є. Доріна, В. Зуй, А. Коваль, Т. Коломієць, В. Колпаков, А. Комзюк, О. Кузьменко, М. Курко, В. Пилипишин, Г. Пономаренко, С. Стеценко та ін. Деякі аспекти державної діяльності у прикордонній сфері, теоретико-правових засад організації та здійснення оперативно-службової діяльності Державної прикордонної служби (далі – ДПС) України, інтегрованого управління кордоном тощо розглядали О. Ананьїн, С. Голунов, Ю. Дем'янюк, В. Зьолка, М. Кабачинський, С. Каштелян, Д. Купрієнко, В. Кириленко, М. Литвин, О. Мельников, В. Назаренко, А. Притула, О. Ставицький та ін. Однак питання адміністративно-правових засад управління у сфері охорони та захисту ДК України, зокрема характеристики цієї сфери як складової забезпечення національної безпеки України, вивчалися частково.

Мета і завдання дослідження

Метою даної статті є охарактеризувати охорону та захист ДК України як складову забезпечення національної безпеки України. Для досягнення поставленої мети визначено такі *завдання*: провести аналіз чинного законодавства України з питань охорони та захисту ДК України; узагальнити існуючі погляди науковців на зміст поняття «національна безпека України» та її складові; визначити законодавче розуміння діяльності щодо охорони та захисту ДК України; сформулювати авторські визначення понять «безпека ДК України» і «прикордонна безпека України»; охарактеризувати діяльність з охорони та захисту ДК України як забезпечення її національної безпеки.

¹ Конституція України : закон України від 28.06.1996 № 254к/96-ВР : ред. від 21.02.2019.

Наукова новизна дослідження

На основі аналізу чинного законодавства України, систематизації наукових поглядів щодо характеристики державної діяльності з охорони та захисту ДК України й управління у цій сфері сформульовано авторські визначення понять «безпека ДК України» і «прикордонна безпека України», обґрунтовано, що охорона та захист ДК України належать до сфери забезпечення національної безпеки України.

Виклад основного матеріалу

З часу прийняття Декларації про державний суверенітет України, якою проголошено державний суверенітет України як верховенство, самостійність, повноту і неподільність влади Республіки в межах її території та незалежність і рівноправність у зовнішніх зносинах¹, питанням кордонів та національних основ державотворення в Україні надається велике значення.

Відповідно до положень Декларації Українська РСР як суверенна національна держава розвивається в існуючих кордонах на основі здійснення українською нацією свого невід'ємного права на самовизначення, здійснює захист і охорону національної державності українського народу, здійснює верховенство на всій своїй території. Територія Української РСР в існуючих кордонах є недоторканною і не може бути змінена та використана без її згоди. Українська РСР самостійно визначає адміністративно-територіальний устрій Республіки та порядок утворення національно-адміністративних одиниць². Недоторканність території України в існуючих кордонах передбачає недоторканність цих кордонів.

Кордони є одним з основних атрибутів держави, вони окреслюють територіальні межі її верховенства, юрисдикційних повноважень щодо вирішення всіх внутрішніх питань забезпечення життєдіяльності населення країни, її національної безпеки тощо. У тлумачних словниках української мови є такі визначення поняття «кордон»: межа, що розділяє території держав [1, с. 420]; границя, рубіж; межа між чим-небудь [2, с. 892]. Законодавче визначення цього поняття наявне у ст. 1 Закону України «Про державний кордон України», відповідно до якого ДК України є лінія та вертикальна поверхня, що проходить по цій лінії, які визначають межі території України – суші, вод, надр, повітряного простору³.

Слід відзначити, що кордони набувають правового статусу ДК тоді, коли здійснено всі визначені для цього процедури щодо його

¹ Декларація про державний суверенітет України : від 16.07.1990.

² Там само.

³ Про державний кордон України : закон України від 04.11.1991 № 1777-ХІІ : ред. від 04.10.2018.

встановлення, оформлення і позначення, у тому числі проведено делімітацію та демаркацію. Важливим є врегулювання цих питань із суміжною країною, результатом чого є укладання відповідних міжнародних договорів, згоду на обов'язковість яких надає Верховна Рада України.

Деякі науковці переконані, що в сучасних умовах ДК втратили оборонне значення. Наприклад, С. Голунов вважає, що в умовах глобалізації кордони вже не є маркерами територіальних меж держав. Вони не можуть перешкоджати інтернету або супутниковому зв'язку, навіть якщо останні є загрозою національній безпеці [3] (за [4, с. 360]).

Питання безпеки ДК і оборони України набули актуальності у зв'язку з подіями 2014 і наступних років. Якщо раніше йшлося більше про охорону ДК України в межах виконання завдань правоохоронної діяльності, то сьогодні виникла необхідність надійного захисту ДК і оборони країни, забезпечення безпеки ДК і прикордонної безпеки України.

Згідно зі словником російської мови С. Ожегова, безпека – це стан, за якого не загрожує небезпека кому-небудь або чому-небудь [5]. У тлумачних словниках української мови наявні такі визначення: стан, коли комусь або чомусь ніщо не загрожує, не викликає занепокоєння [1, с. 53]; безпечність, безпеченство, безпека [2, с. 83].

Ґрунтуючись на цих тлумаченнях, дуже складно розглядати безпеку ДК як певний ідеальний стан, відсутність будь-яких загроз. Вони існували завжди. Для кожного періоду розвитку держави були характерні свої види небезпеки. За часів Радянського Союзу охорона ДК належала виключно до заходів забезпечення державної безпеки. Так, згідно з юридичним словником 1953 р. державна безпека в СРСР – це система заходів, спрямованих на охорону політичних та економічних основ Радянської соціалістичної держави та її ДК [6].

У сучасній Україні найвищими соціальними цінностями визнаються людина, її життя та здоров'я, честь і гідність, недоторканність і безпека (ст. 3 Конституції України). Відповідно до ч. 1 ст. 3 Конституції України, «права і свободи людини та їх гарантії визначають зміст і спрямованість діяльності держави. Держава відповідає перед людиною за свою діяльність. Утвердження і забезпечення прав і свобод людини є головним обов'язком держави». Відповідно, за логікою сприйняття зазначених вище положень, основу конструкції змісту визначень понять безпеки (ДК, прикордонної, державної, національної тощо) повинна бути перш за все спрямованість на забезпечення безпеки людей, які перебувають або проживають на території України. І лише потім – на забезпечення безпеки суспільства і держави в цілому. Однак сучасні реальні та потенційні загрози не можуть стосуватись виключно людини і не торкатися питань безпеки суспільства та держави. Вони тісно пов'язані й мають комплексний характер.

Так само це проявляється і у сфері охорони та захисту ДК України, особливістю якої є поєднання державної діяльності щодо забезпечення прав і свобод людини (на пересування, відпочинок, вільний вибір місця проживання тощо) із заходами щодо забезпечення її безпеки, безпеки суспільства і держави в цілому у всіх сферах життєдіяльності. Такі заходи серед іншого передбачають використання державою в особі її уповноважених органів (службових осіб) права на застосування примусу (заборон, обмежень тощо). Тобто з метою забезпечення безпеки одних людей держава змушена обмежувати права та свободи інших. Відповідно забезпечення національної безпеки, яка поєднує в собі безпеку людини, суспільства та держави, у сфері охорони та захисту ДК України передбачає забезпечення безпеки існування самої держави, недопущення посягань на недоторканність її території, адміністративно-територіальний устрій, право на самовизначення її суспільства тощо. Тому підсистемами системи забезпечення національної безпеки є забезпечення безпеки держави, безпеки ДК і прикордонної безпеки.

Зв'язок охорони та захисту ДК із забезпеченням державної і національної безпеки України можна простежити за допомогою аналізу норм законодавчих актів. Про «захист» ДК йдеться в Основному Законі України. Відповідно до ч. 3 ст. 17 Конституції України забезпечення державної безпеки і захист ДК України покладаються на відповідні військові формування та правоохоронні органи держави, організація і порядок діяльності яких визначаються законом. У ст. 2 Закону України «Про державний кордон України» закріплено, що захист ДК України є невід'ємною частиною загальнодержавної системи забезпечення національної безпеки, а охорона ДК України – невід'ємною складовою загальнодержавної системи захисту ДК.

Згідно із Законом України «Про засади внутрішньої і зовнішньої політики» питання захисту суверенітету, територіальної цілісності та непорушності ДК України складають основу внутрішньої і зовнішньої політики України. Відповідно до ч. 3 ст. 2 цього Закону принципами, на яких ґрунтується зовнішня політика України, є: повага до територіальної цілісності іноземних держав і непорушності ДК; застосування Збройних Сил України лише у випадках актів збройної агресії проти України, будь-яких інших збройних зазіхань на її територіальну цілісність і недоторканність ДК; своєчасність та адекватність заходів захисту національних інтересів реальним і потенційним загрозам Україні, її громадянам і юридичним особам тощо¹.

¹ Про засади внутрішньої і зовнішньої політики : закон України від 01.07.2010 № 2411-VI : ред. від 08.07.2018.

Відповідно до ст. 1 Закону України «Про національну безпеку України»¹ національна безпека України – це «захищеність державного суверенітету, територіальної цілісності, демократичного конституційного ладу та інших національних інтересів України від реальних та потенційних загроз». Подібним чином законодавець визначив також зміст понять «державна безпека» та «воєнна безпека», конкретизувавши лише характер загроз: воєнна безпека – це «захищеність державного суверенітету, територіальної цілісності і демократичного конституційного ладу та інших життєво важливих національних інтересів від воєнних загроз»; державна безпека – це «захищеність ... від реальних і потенційних загроз невоєнного характеру». На відміну від норм Закону України «Про засади внутрішньої і зовнішньої політики», ст. 29 цього Закону визначено, що основою для розроблення стратегій і концепцій, державних цільових програм, у тому числі у сфері захисту та охорони ДК України, є Стратегія громадської безпеки та цивільного захисту України.

Положеннями цих законів визначається специфіка питань, пов'язаних з охороною і захистом ДК України, їх належність як до внутрішньої, так і до зовнішньої політики України і, відповідно, її національної безпеки.

Вирішення проблеми забезпечення національної безпеки є невід'ємною і дуже складною функцією кожної незалежної держави, основною сферою діяльності її політичних і державних інститутів. Сьгодні серед фахівців існує певна єдність стосовно того, що національна безпека є досить складним соціально-політичним явищем. Головними об'єктами національної безпеки є: особа, її права та свободи; суспільство, його матеріальні та духовні цінності; держава, її конституційний лад, суверенітет і територіальна цілісність [7, с. 6–7].

На нашу думку, проблема визначення змісту терміна «безпека України» (її громадян, суспільства, держави), який у сучасному розумінні виступає у вигляді поняття «національна безпека», пов'язана з тим, що ним поняттям охоплюється велика кількість підвидів безпек, воно використовується як комплексне узагальнююче поняття. Поділ на види безпек умовний і здійснюється для кращого розуміння характеру загроз, зручності пояснення, організації та спрямування заходів протидії таким загрозам. Адже всі загрози, які походять із-за кордону чи з території України, посягають на підвалини безпечного існування самобутнього національного державного устрою України й усіх сфер життєдіяльності її суспільства та громадян.

Досить поширеним є поділ національної безпеки на два взаємопов'язані види: внутрішню та зовнішню. «Внутрішня безпека – це

¹ Про національну безпеку України : закон України від 21.06.2018 № 2469-VIII.

міра (рівень, ступінь) захищеності національних інтересів від загроз, джерелами яких є процеси, явища, події тощо, а також дії (бездіяльність) юридичних та фізичних осіб, які знаходяться на території держави і перебувають під її юрисдикцією» [8, с. 6]. Зовнішня безпека – це «також міра (рівень, ступінь) захищеності національних інтересів від загроз, але джерелами їх є процеси, явища, події тощо, дії (бездіяльність) юридичних та фізичних осіб, які знаходяться поза межами території держави і не підпадають під її юрисдикцію» [8, с. 6]. Основою такого поділу є територіальні кордони між державами. В умовах глобалізації межа між внутрішньою та зовнішньою безпекою є нечіткою, розмитою, а багато загроз (міжнародний тероризм, наркобізнес, екологічні та природні катастрофи) мають не одне джерело. Із практичної точки зору такий поділ є досить корисним, оскільки акцентує на тому, що забезпечення внутрішньої безпеки потребує зовсім інших методів і способів, ніж забезпечення зовнішньої безпеки [7, с. 11–12].

У зв'язку з цим доцільно розглянути поняття «прикордонна безпека України» та «безпека ДК України», які є складовими національної безпеки і межують із зовнішньою та внутрішньою безпеками.

Як зазначає С. Голунов, змістом прикордонної є найважливіші проблеми так званої м'якої безпеки: боротьба із транскордонною злочинністю, незаконною міграцією й тероризмом. Він вважає, що на тих кордонах, через які проходять найбільш інтенсивні інформаційні потоки, практично жодна з цих проблем не може бути ефективно вирішена. Системи охорони кордонів можуть перешкоджати лише невеликій частині нелегальних потоків. Однак роль прикордонної безпеки не можна оцінити за допомогою формальних кількісних критеріїв через те, що вона містить у собі багато невимірних аспектів, що пов'язані з іміджем влади та держави. Тому її слід розглядати як прийнятний для правлячої еліти та суспільної думки певної країни стан захищеності меж її території від небезпечних транскордонних потоків і умов, що припускають, як правило, серйозне порушення територіальної цілісності держави й установленого прикордонного режиму [3] (за [4, с. 360–361]).

Таке визначення не може бути повноцінним і об'єктивним, тому що не враховує всіх видів загроз, в тому числі воєнного характеру, спрямованих на захоплення території чи зміну проходження ДК. Протидія цим загрозам відображає зміст поняття «забезпечення національної безпеки».

Сформульоване Ю. Дем'янюком поняття «прикордонної» безпеки розкриває її як складову національної безпеки, що характеризує такий ступінь захищеності територіальної цілісності й суверенітету держави, усіх сфер громадського життя та людської діяльності, прав і свобод громадян у прикордонному просторі, за якого досягається

своєчасне виявлення, запобігання, нейтралізація реальних (потенційних) внутрішніх і зовнішніх загроз (реальних небезпек), а також забезпечується сталий розвиток прикордонних територій, транспарентність ДК для здійснення транскордонної діяльності й подорожування осіб [9, с. 660] (за [4, с. 361–362]).

На думку Д. Купрієнка, «прикордонна безпека – це складова національної безпеки, яка має внутрішній та зовнішній виміри, що дає підстави говорити про її системний характер». Науковець вважає, що «під поняттям “забезпечення прикордонної безпеки” слід розуміти систематичну діяльність державних органів, суспільних інститутів і окремих громадян, спрямовану на надійний захист національних інтересів країни від зовнішніх і внутрішніх загроз, що виявляються в прикордонній сфері, і ефективна протидія їм. Головним призначенням забезпечення прикордонної безпеки є створення й підтримка необхідного рівня захищеності життєво важливих інтересів, який би створював сприятливі умови для розвитку особистості, суспільства й держави й виключав небезпеку підриву суверенітету держави, зокрема України, ослаблення її ролі й значення як суб'єкта міжнародного права, обмеження її здатності реалізовувати національні інтереси в прикордонній сфері» [4, с. 362].

М. Литвин розглядає прикордонну безпеку як захищеність життєво важливих інтересів особи, суспільства та держави в її прикордонній сфері, за якої суспільству, державі й особі не завдається шкоди, а, навпаки, створюються умови для реалізації їхніх інтересів, пов'язаних зі свободою пересування через ДК, оперативно виявляються та припиняються правопорушення, здійснюється протидія загрозам національній безпеці на кордоні та планомірна діяльність з усунення причин їх виникнення. У суто політичному сенсі прикордонна безпека – це стан гарантованості суверенітету, територіальної цілісності, цивільних прав і свобод особи у прикордонній сфері [10, с. 16].

Отже, «прикордонна безпека» є поняттям більш дослідженим, науковці зазвичай розглядають її як складову національної безпеки.

Термін «безпека ДК» у правових актах уперше вжито в рішенні Ради національної безпеки і оборони України від 25.04.2002 «Про зміцнення безпеки державного кордону України у контексті боротьби з міжнародним тероризмом, нелегальною міграцією та наркоторгівлею», введеного в дію указом Президента України від 11.06.2002 № 532/2002. У подальшому Закон України від 19.06.2003 № 964-IV «Про основи національної безпеки України» виділив воєнну сферу та сферу безпеки ДК України як одну зі сфер державної політики з питань національної безпеки України. Сьогодні цей термін активно вживається законодавцем.

Відповідно до Стратегії національної безпеки України, затвердженої указом Президента України від 26.05.2015 № 287/2015, розвиток ДПС України як військового формування має забезпечити ефективну реалізацію політики безпеки у сфері захисту та охорони ДК України, а також охорони суверенних прав України в її виключній (морській) економічній зоні, в тому числі шляхом створення системи інтегрованого управління безпекою ДК України¹.

Якщо Концепцією розвитку ДПС України на період до 2015 року, схваленою указом Президента України від 19.06.2006 № 546/2006, розвиток цієї служби було спрямовано на захист національних інтересів на ДК, а, основою діяльності передбачалася сучасна інтегрована система охорони ДК і суверенних прав України в її виключній (морській) економічній зоні², то у Стратегії розвитку ДПС України, схваленої розпорядженням Кабінету Міністрів України від 23.11.2015 № 1189-р, активно використовуються категорії: «у сфері безпеки ДК», «система інтегрованого управління безпекою ДК», тощо. Відповідно до положень Стратегії розвиток ДПС України серед іншого сприятиме створенню нової системи захисту ДК з Російською Федерацією й іншими суміжними державами як гарантування державного суверенітету та забезпечення національної безпеки, підвищенню ефективності реалізації державної політики у сфері безпеки ДК. Серед основних завдань Стратегії – створення системи інтегрованого управління безпекою ДК³.

Відповідно до ст. 6 Закону України «Про національну безпеку України» ДПС України є правоохоронним органом спеціального призначення, що реалізує державну політику у сфері безпеки ДК України й охорони суверенних прав України в її виключній (морській) економічній зоні.

З урахуванням зазначеного слід констатувати, що охорона та захист ДК України, забезпечення безпеки ДК є окремими сферами державного управління, хоча інколи використовується в поєднанні з державною або воєнною безпекою. Чинним законодавством України ця сфера віднесена до сфери безпеки й оборони.

Не має єдиного підходу до цієї категорії також у теорії адміністративного права. Так, наприклад, С. Стеценко ДК, його охорону і захист розглядає як складову сфери національної безпеки, а ДПС

¹ Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 6 травня 2015 року «Про Стратегію національної безпеки України»: указ Президента України від 26.05.2015 № 287/2015.

² Про Концепцію розвитку Державної прикордонної служби України на період до 2015 року: указ Президента України від 19.06.2006 № 546/2006.

³ Про схвалення Стратегії розвитку Державної прикордонної служби: розпорядження Кабінету Міністрів України від 23.11.2015 № 1189-р.

України – одним із суб'єктів державного управління у сфері національної безпеки спеціальної компетенції [11, с. 531–536]. Ю. Пирожкова серед адміністративно-правового регулювання в адміністративно-політичній сфері виділяє адміністративно-правове регулювання у сферах національної безпеки й охорони ДК [12, с. 348]. У підручнику «Адміністративне право» за редакцією Ю. Битяка, В. Гарашука та В. Зуй зазначено, що до сфери адміністративно-політичної діяльності відносять такі галузі, як оборона, безпека, внутрішні справи, закордонні справи, юстиція [13, с. 458]. Г. Пономаренко охорону та захист ДК України розглядає як напрямок забезпечення внутрішньої безпеки [14, с. 292, 294].

Отже, безпека ДК – це захищеність його недоторканності й, відповідно, непорушності його проходження, позначення, порядку утримання, перетинання, провадження робіт на ньому. Прикордонна безпека є складовою національної безпеки України і передбачає безпеку ДК, захищеність державного суверенітету і територіальної цілісності України в межах існуючих кордонів, інших життєво важливих національних інтересів України від зовнішніх та внутрішніх загроз у сфері прикордонної діяльності (на ДК й у прикордонному просторі).

Здійснюючи охорону і захист ДК, Україна захищає недоторканність своєї території в існуючих кордонах, свій державний суверенітет, незалежність, державність, верховенство на всій території, право на самостійне визначення адміністративно-територіального устрою, на утворення національно-адміністративних одиниць тощо. Посягання на недоторканність ДК України, спроби незаконної зміни його проходження і тощо є загрозами безпеці ДК, прикордонній, державній і національній безпекам України. Здатність компетентних органів протистояти можливим викликам, ризикам, небезпекам і загрозам у сфері охорони та захисту ДК визначає ступінь його захищеності та безпеки. Відповідно охорону та захист ДК можна охарактеризувати як складову забезпечення національної безпеки України.

Висновки

Забезпечення національної безпеки України, у тому числі безпеки ДК і прикордонної безпеки України, – одне з найважливіших, найскладніших і багатоаспектних явищ сучасного суспільного та політичного життя. Охорона та захист ДК забезпечують безпеку ДК України і прикордонну безпеку України. Прикордонна безпека, у свою чергу, є елементом (окремою підсистемою) національної безпеки України. Визначення понять «безпека ДК» і «прикордонна безпека» України необхідно закріпити на законодавчому рівні.

Список бібліографічних посилань: 1. Сучасний тлумачний словник української мови: 100 000 слів / за заг. ред. В. В. Дубічинського. Харків : Школа, 2008. 1008 с. 2. Новий тлумачний словник української

мови: 200 000 слів : у 3 т. / уклад. В. Яременко, О. Сліпушко. Вид. 2-ге, випр. Київ : Аконіт, 2008. Т. 1 : А–К. 926 с. **3.** Голунов С. В. Погранична безпека: проблема концептуалізації. *Вестник Волгоградского государственного университета*. 2007. Вып. 12. С. 78–89. URL: <https://cyberleninka.ru/article/n/pogranichnaya-bezopasnost-problema-kontseptualizatsii> (дата звернення: 06.07.2019). **4.** Купрієнко Д. А. Основні поняття та категорії у сфері забезпечення прикордонної безпеки. *Збірник наукових праць Національної академії Державної прикордонної служби України. Серія: Військові та технічні науки*. 2014. № 1 (61). С. 357–368. **5.** Ожегов С. И. Словарь русского языка : 57 000 слов / под ред. Н. Ю. Шведовой. 14-е изд., стер. М. : Рус. яз., 1983. 816 с. **6.** Юридический словарь / С. Н. Братусь, Н. Д. Казанцев, С. Ф. Кечекьян и др. М. : Гос. изд-во юрид. лит., 1953. 788 с. **7.** Смолянук В. Ф., Деменко О. Ф., Прибутько П. С. Основи національної безпеки України : навч. посіб. Київ : Паливода А. В., 2017. 140 с. **8.** Ситник Г. П. Національна безпека України в контексті нових викликів і загроз : навч.-метод. матеріали. Київ : НАДУ, 2015. 56 с. **9.** Дем'янюк Ю. А. Прикордонна безпека: концептуальний підхід до дефініції поняття. *Гілея: науковий вісник*. 2012. Вип. 67. С. 656–661. **10.** Литвин М. М. Основи інтегрованого управління кордонами : курс лекцій. Хмельницький : Вид-во НАДПСУ, 2011. 368 с. **11.** Стеценко С. Г. Адміністративне право України : навч. посіб. Київ : Атіка, 2008. 624 с. **12.** Адміністративне право України : підручник / за заг. ред. Т. О. Коломoeць. Київ : Істина, 2009. 480 с. **13.** Адміністративне право : підручник / за заг. ред. Ю. П. Битяка, В. М. Гаращука, В. В. Зуй. Харків : Право, 2010. 624 с. **14.** Пономаренко Г. О. Управління у сфері забезпечення внутрішньої безпеки держави: адміністративно-правові засади : монографія. Харків : ФОП Вапнярчук Н. М., 2007. 448 с.

Надійшла до редколегії 11.07.2019

Polovnikov V. V. Protection and Control of the State Border as a Component of Ensuring National Security of Ukraine

The issues of borders and national foundations of state formation are of great importance in Ukraine. Ukraine is developing within the existing borders on the basis of use by the Ukrainian nation of its inalienable right for self-determination, provides the safeguard and protection of the national statehood of the Ukrainian people, and takes the lead on its territory. The inviolability of the territory of Ukraine within the existing borders implies the inviolability of these borders.

The aim of this article is to characterize the safeguard and protection of the state border of Ukraine as a component of ensuring of the national security of Ukraine.

The safeguard and protection of the state border are one of the important types of state activity.

They are of particular relevance and importance in modern conditions after the events of 2014 and subsequent years. Earlier, the issue was the safeguard of the state border of Ukraine

within the framework of law enforcement activities, but today, the issues of safeguard and reliable protection of the state border, ensuring the security of the state border and cross-border security of Ukraine are considered as important components of the country's security and defence.

In the scientific literature the content of governance in this area being considered differently. In particular, as a separate subsystem of public administration in the administrative and political sphere at the level with the management of state or military security and defence, components of national or internal security of Ukraine, etc. There is no single point of view on this matter in the theory of administrative law.

Based on the analysis of the current legislation of Ukraine, the content of the concepts of national and border security of Ukraine, scientific views, available in the theory of administrative law, the author concluded that the safeguard and protection of the state border ensure the safety of the state border of Ukraine and cross-border security of Ukraine. Cross-border security, in its turn, is an element (separate subsystem) of Ukraine's national security.

Security of the state border – is protection of its inviolability and, accordingly, stability of its passing, designation, order of supply, crossing, maintenance, etc. Any violations of the state border regime must be decisively suppressed. Cross-border security – is a component of national security of Ukraine and provides security of the state border, protection of state sovereignty and territorial integrity of Ukraine within existing borders, other vital national interests of Ukraine from external and internal threats in the field of border activity (at the state border and cross-border space).

Key words: control of the state border, protection of the state border, security of the state border, cross-border security, national security, state border of Ukraine.

